

14.1.2020

EOAK/7156/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA PUOLUSTUSMINISTERIÖN ASETUKSEKSI KOSKIEN VARUSMIESPALVELUKSESSA JA NAISTEN VAPAAEHTOISESSA ASEPALVELUKSESSA OLEVIEN YHTEISMAJOITUSTA KOSKEVAA KOKEILUA

Puolustusvoimissa on nähty tarpeelliseksi kokeilla naisten ja miesten yhteismajoitusta kasarmiolosuhteissa. Tällä hetkellä yhteismajoitus toteutuu maastoharjoituksissa ja laivapalveluksessa. Tehtyjen kyselyiden perusteella naiset eivät koe yhteenkuuluvuutta muiden palveluksessa olevien kanssa majoittuessaan omissa tuvilla.

Puolustusministeriö on pyytänyt lausuntoni asetusehdotuksesta, jossa säädettäisiin varusmiespalvelusta suorittavien ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten majoittamisesta kokeiluluonteisesti kasarmiolosuhteissa samoihin majoitustiloihin. Yhteismajoituskokeilu toteutettaisiin vuosina 2020 ja 2021 määrättyissä joukko-osastoissa. Yhteismajoituskokeiluun osallistuminen perustuisi vapaaehtoisuuteen.

Totean lausuntonani seuraavan.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamiehen on erityisesti toimitettava tarkastuksia muun muassa puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua.

Oikeusasiamiehen puolustusvoimien eri yksiköihin kohdistuvien tarkastusten yhteydessä on vaikiintuneen käytännön mukaisesti keskusteltu varusmiestoimikunnan (tai vast.) yksikköedustajien kanssa sekä erikseen pyritty tutustumaan kasarmitiloissa vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten majoitusolosuhteisiin.

Yleisenä tarkastushavaintona voidaan todeta, että naisten majoitustila (tupa) on usein ollut sijoitettu jossain määrin erilleen miesten majoitustiloista, esimerkiksi erilliseen rakennukseen, toiseen kerrokseen tai toiseen päähän kasarmirakennusta. Osasyynä tähän on ilmeisesti ollut pyrkimys mahdollistaa naisille erilliset majoitustilan läheisyydessä olevat peseytymistilat sekä toisaalta tavoite pyrkiä turvaamaan naisille omaa rauhaa ja yksityisyyttä.

Vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat naiset ovat heidän kanssaan käytyjen keskustelujen perusteella olleet suurelta osin tyytymättömiä asumisjärjestelyihinsä. Syynä tyytymättömyyteen on ensisijaisesti mainittu yksikön sisäisessä tiedon kulussa tapahtuvat puutteet ja viivästykset. Tiedon saaminen esimerkiksi päiväohjelmassa tapahtuvista muutoksista on edellyttänyt naisilta miehiä aktiivisempaa selonottoa, koska tällainen tieto ei syystä tai toisesta ole aina tavoittanut naisten asuintiloja. Jo yksikön ilmoitustaulun sijainti miesten tupien välittömässä läheisyydessä ja toisaalta etäällä naisten tuvasta voi sinällään asettaa haasteita reaaliaikaiselle tiedonkululle.

Lisäksi vapaaehtoista varusmiespalvelusta suorittaneet naiset ovat kertoneet tuntevansa olonsa ulkopuoliseksi muusta ryhmästä sijoittumisensa johdosta. Erillisyyden tunne on koskenut niin palvelusta kuin palveluksen ulkopuolista aikaa. Tällaisella seikalla voi mielestäni olla huomattavakin negatiivinen vaikutus palvelusmotivaatioon ja yleiseen palvelusturvallisuuteen.

Tarkastusten yhteydessä varusmiesten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella niin naiset kuin miehetkin vaikuttaisivat suhtautuvan myönteisesti mahdolliseen yhteismajoitusmahdollisuuteen.

Omalta osaltani pidän edellä esitettyjen näkökohtien valossa tärkeänä, että mikäli tällaiseen yhteismajoitusjärjestelyyn päädytään, tulee majoitusjärjestelyt toteuttaa siten, että jokaisen henkilön henkilökohtainen koskemattomuus ja turvallisuus sekä hyvinvointi voidaan taata yhteismajoituksen aikana. Näin on myös asetusta koskevassa muistiossa todettu. Pidän myös perusteluna, että tavoitteena olisi naisten ja miesten mahdollisimman tasainen lukumäärä yhteismajoitustiloissa.

Asetusluonnosta koskevassa muistiossa on todettu, että yhteismajoituskokeiluun osallistuminen olisi vapaaehtoista ja edellyttäisi kaikkien samassa yhteistuvassa majoittuvien suostumusta. Suostumus tulee antaa kirjallisesti. Suostumuksen antajalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus ilman perusteluja, milloin tahansa.

Pidän sinänsä suostumuksen edellyttämistä ja sen peruuttamisen mahdollistamista lähes välttämättömänä yhteismajoituskokeilun toteuttamiseksi. Kysymyksiä kuitenkin herättää suostumuksensa peruuttaneiden henkilöiden majoitusjärjestelyjen toteuttaminen sekä asuintiloihin mahdollisesti jäävien henkilöiden sukupuolijakauman huomioiminen muuttuneissa asuinjärjestelyissä.

Niin ikään pidän tärkeänä, että jokaisessa yhteismajoituskokeilussa mukana olevassa yksikössä nimettäisiin puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluva henkilö, jonka puoleen olisi mahdollista kääntyä yhteismajoitusta koskevissa asioissa. Tärkeää on myös korostaa mahdollista sotilasurinpidollista vastuuta yhteismajoitusta koskevien sääntöjen noudattamisessa.

Pidän myös tärkeänä, että yhteismajoituskokeilussa olevien henkilöiden ja heidän omaisuutensa yksityisyys ja koskemattomuus turvataan asuintiloissa tavanomaisesti tapahtuvien toimintojen aikana, kuten esimerkiksi varusteiden ja vaatteiden vaihtamisen yhteydessä.

Ottaen huomioon, että kysymyksessä on tältä osin vielä yhteismajoitusta koskevasta kokeilusta, en tässä yhteydessä katso tarkoituksenmukaiseksi lausua edellä todettuja yleisluonteisia havaintojani ja huomioita enemmän.

Totean kuitenkin vielä lopuksi seuraavan.

Asetusta koskevan muistion säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että ”oikeuskanslerin 18.10.2019 ilmaiseman näkemyksen mukaan puolustusministeriön asetus voidaan antaa, jos ministeriö arvioi sen koskevan käytännön järjestelyjä, joilla ei arvioida olevan suoranaisia vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen”.

Totean omalta osaltani, ottamatta nyt enemmän kantaa annettavien säännösten säätämisyjärjestykseen, että asetuksen teknisluonteisuudesta huolimatta naisten ja miesten käytössä olevien yhteismajoitustilojen toteuttamisessa mahdollisesti esille tulevia perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä (kuten yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta, mikä ilmenee jo asevelvollisuuslain 56 §:stä, sekä oikeuksia henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan), tulee näkemykseni mukaan arvioida huolellisesti asian jatkovalmistelussa. Tämä on perusteltua niin säätämisyjärjestyksen kuin perustuslain 22 §:n vaatimuksen kannalta: julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.